

Урок № 33. ЛІТЕРАТУРА УКРАЇНСЬКОГО РОМАНТИЗМУ.
ІДЕЙНО-ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНТИЗМУ.
ЗВ'ЯЗОК З ІДЕЯМИ ПРОСВІТНИЦТВА, З НАЦІОНАЛЬНИМ РУХОМ.
ОСЕРЕДКИ РОМАНТИЧНОГО РУХУ НА СЛОБОЖАНЩИНІ,
ЧЕРНІГІВЩИНІ Й ПОЛТАВЩИНІ, У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ
(«РУСЬКА ТРІЙЦЯ»). ГОЛОВНІ МОТИВИ ПОЕТІВ-РОМАНТИКІВ
(Л. БОРОВИКОВСЬКИЙ, П. ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ, Є. ГРЕБІНКА,
М. КОСТОМАРОВ, А. МЕТЛИНСЬКИЙ). ОГЛЯДОВО

Дата _____

Клас _____

Мета (формувати компетентності): предметні: подати відомості про романтизм як напрям, його ідейно-художні особливості; **ключові:** виявляти зв'язок літератури романтизму з філософією, міфологією, фольклором, іншими видами мистецтва; **комунікативні:** уміння коментувати головні мотиви у зв'язку з художніми особливостями та народнопісенною лірикою; **інформаційні:** навички систематизації інформації; **загальнокультурні:** усвідомлення важливості народної моралі та етики.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, виставка навчальної, довідкової літератури, портретної галереї українських письменників-романтиків, репродукції картин романтизму.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ ЗАНЯТТЯ

III. ЗАСВОЄННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з таблицею

РОМАНТИЗМ ТА ЙОГО ОЗНАКИ

- ♦ зображення виняткових людей у незвичайних обставинах;
- ♦ показ непересічних подій, найчастіше трагічних (таємничі вбивства, викрадання, чаклування, зрада, розлука тощо);
- ♦ наявність фантастики (фантастичні події, казкові герої, чудодійні предмети, надприродні обставини та ситуації);
- ♦ домінанта суб'єктивного над об'єктивним, прагнення не відтворити, а перетворити дійсність, потяг до висунення на перший план виняткового (в характерах і обставинах);
- ♦ ідеалізація патріархальних відносин;
- ♦ ліричний герой перебуває в гармонії з природою і природним життям;
- ♦ велика роль в усіх родах літератури національно-історичної тематики.

Лекція вчителя

Романтизм (фр. *romantisme*) — літературний напрям, що виник наприкінці XVIII ст. в Німеччині та існував у літературі Європи й Америки в першій половині XIX ст. Саме французьке слово «романтизм» походить від іспанського «романс», що означало ліричний жанр, який виник в іспанській літературі ще за Середньовіччя. Згодом «романс» починає означати епічний жанр роману. У XVII столітті поширюється визначення «романтичний», яке характеризувало твори й сюжети, написані романськими (а не класичними) мовами. В Англії XVIII ст. епітет «романтичний» позначав літературу Середньовіччя та Ренесансу, а згодом — фантастичне, дивовижне, таємниче як необхідні елементи поезії кінця XVIII ст.

Незважаючи на виняткову складність та суперечливість, романтизм загалом має низку визначальних ознак. Йому притаманні так звана світова

скорбота, романтичні «два світи», підкреслений інтерес до внутрішнього світу людини, гротескно-сатиричне зображення дійсності та проникливе відтворення природи.

Романтична «світова скорбота» була одним із виражень глибокого розчарування в результатах французької революції і пов'язаного з нею Просвітництва. Відомо, що переважна більшість ідеологів Просвітництва щиро вірила в те, що зовсім скоро запанує царство розуму та загального добробуту. Майбутнє буржуазне суспільство вимальовувалося їм у райдужних барвах. Результати ж Французької революції, на яку покладали такі величезні сподівання, цілковито перекреслили ілюзії просвітителів. Проповідане ідеологами Просвітництва царство розуму, загального добробуту й миру обернулося на практиці нескінченними загарбницькими війнами, царством бездушності та егоїзму.

Саме тому розчарування романтиків набуло особливої гостроти, почало переростати в настрої цілковитої безнадії та глибокого відчаю — у «світову скорботу». Відчуття «світової скорботи», у свою чергу, вело до переконаності в цілковитому розладі мрії та реальності.

Романтики прославляють самоцінність окремої людської особистості, її внутрішню свободу. Відштовхуючись від творчості Шекспіра, романтики розкривають дивовижну складність та суперечливість людської душі, її відвічну невичерпність. Заглибленість у внутрішній світ особистості, пильний інтерес до могутніх пристрастей та яскравих почуттів, до всього надзвичайного, тяжіння до інтуїтивного та неусвідомленого — характерні ознаки романтичного методу в усіх мистецтвах.

Український романтизм — ідейний рух у літературі, науці й мистецтві. Визначальними для романтизму стали ідеалізм у філософії і культ почуттів, а не розуму, звернення до народності, захоплення фольклором і народною мистецькою творчістю, шукання історичної свідомості й посилене вивчення історичного минулого (історизм). Своїми ідеями і настановами, зокрема наголошуванням народності та значення національного в літературі і мистецькій творчості, романтизм відіграв визначну роль у пробудженні й відродженні слов'янських народів. У поетичній творчості українському романтизмі помітні дві течії — національно-патріотична у більшості поетів-романтиків і суб'єктивно-лірична в таких його представників, як М. Петренко, В. Забіла, згодом Я. Щоголів.

Основоположницею для розвитку українського романтизму була харківська школа з її двома гуртками — першим, що створився ще у 1820-х рр. навколо І. Срезневського і з яким були пов'язані найвидатніші з поетів-романтиків Л. Боровиковський і О. Шпигоцький, та другим, що діяв у середині 1830-х рр. також під проводом І. Срезневського, до нього були причетні: А. Метлинський, М. Костомаров із М. Петренком та іншими. Програмовими для діяльності цих гуртків були збірки «Украинский альманах» (1831) та «Запорожская старина». Поетичну творчість цього гуртка поетів (між ними й І. Срезневського як автора українських і російських віршів) характеризує ідилічно-песимістичне захоплення українським минулим, культ могил й історичних героїв і особливо співців та бандуристів.

Одночасно з харківським осередком у Галичині виступила «Руська трійця» з участю М. Шашкевича, І. Вагилевича і Я. Головацького, для яких була програмовою «Русалка Дністровая» (1837) з її елегійним захопленням ідеями народності і слов'янського братерства.

Другим осередком чи й етапом українського романтизму, уже з багатшим на мистецькі засоби і літературні жанри творчим доробком і з виразнішим національним і політичним обличчям, був Київ другої половини 1830–40-х рр. з М. Максимовичем, П. Кулішем, Т. Шевченком, А. Метлинським і М. Костомаровим. Філософський романтизм членів цього гуртка і близьких до нього